

גליון
באר
הבדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וארא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וארא

- אני ה' והוצאתי אתכם - באמונתו בהשגחת ה' יצא מכל צרותיו א
- על מי מנוחות - באמונה ובטחון יבוא לשלוח הנפש ג
- ה'מטה' אשר בידי - אין כח בעולם להזיק או להועיל אם לא ציווה כן ה' ה
- וירא בסבלותם - בקבלת יסורים באמונה יינצל ממצריו ו
- שלא יבזו המלך - במעלת הבזיונות להציל מכל רעה ז
- שמעתי את נאקת - לשמוע אנקת רעהו ולהיטיב לזולתו י
- שומע תפילה - הקב"ה שומע תפילת הכל יהיה מי שיהיה יא
- הירא את דבר ה' - שמירת עצמו בקדושה יב
- שובו בנים שובבים - מפלאי כוחה של תשובה יד
- אתנהלה לאמי - יחשוב ויתחיל עם פעולות קטנות טו
- ותן חלקנו בתורתך - המהרה ושפע טוב ע"י עסק התורה טז

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה וארא

אני ה' והוצאתי אתכם - באמונתו בהשגחת ה' יצא מכל בספרים הקדושים (עיי' שפ"א וארא תרל"ד ד"ה והוצאתי) כי ידיעה זו - וידעתם כי אני ה' אלוקיכם, היא המוציאה בפרשתן (ו ז), 'וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא את האדם מסבלו, משעבודו ומצרייו. כי באמונתו הינו אתכם מתחת סבלות מצרים'. נתבאר יודע שהקב"ה משגיח עליו בכל עת ורגע, וכל הבא

א. רמז הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע (תפארת בנים) כי 'וארא' עולה לראשי תיבות אני ראשון ואני אחרון, לומר לך שזהו כל הפרשה כולה לדעת כי אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים (גם ומבלעדי אין אלוקים נרמזת בראשי התיבות), וכדכתיב עוד 'וידעו מצרים כי אני ה' (ז ה), 'למען תדע כי אני ה' (ח יח), וכן לקמן (ט יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ', וביארו רבותינו הראשונים (הרמב"ן סו"פ בא, ועוד) שלשם תכלית זו הפלה ה' ועשה את כל האותות ומופתים בעשרת המכות, למען ידעו כל באי עולם כי אני ה', ולחזק האמונה ב'השגחה פרטית' - שהקב"ה מנהיג כל פרט ופרט מענייני העולם כולו כרצונו על פי חשבון ותכלית, כי כל נשימה ונשימה, כל פסיעה ופסיעה, כל מעשה ומקרה - הכל נעשה ביד מכוונת מלעילא.

מספר הגאון ר' יעקב וו. מעיה"ק ירושלים תובכ"א, מעשה נס ופלא - השגחה פרטית שאירע בביתו לפני כמחצית השנה בימות הקיץ תשע"ח, קביעות הייתה לו לבנו בן 12 ללמוד עם חברותא - ילד בן גילו בשעה שבע בבוקר (לפני לכתם ליתלמוד תורה), ויהי באחת הלילות השתתפו השניים ב'מסיבה' שנגמרה בשעה מאוחרת ביותר, והסתפקו השניים האם לבטל למחרת את קביעות לימודם, סוף דבר החליטו שאין לבטל קביעות, אמנם מה יעשו באם תתגבר העייפות על אחד מהם, על כן קבעו כי מי שיקום ראשון יתקשר בהטלפון אל השני לעוררו. למחרת התעורר אחד מהילדים בשעה 6.45 ומיהר להתקשר לחברו, הלה היה שקוע היטב בשנתו ולא שמע מאומה, אולם אמו התעוררה מ'רעש' הטלפון, ומאחר שלא ידעה מיהו המתקשר בשעה מוקדמת כזו (כי לא ידעה מכל 'ההסכם' שערך בנה עם חברו, ומסתבר שאילו ידעה לא היתה עונה אלא אדרבה היתה מניחה את בנה יקירה להמשיך לישון לרוב עייפותו) מיהרה לענות. והנה מכשיר הטלפון היה מונח בחדר על יד המרפסת, וכשהגיעה אל הטלפון ראתה את בנה הקטן כבן שלוש (שכבר התעורר מוקדם יותר) יושב על הגדר, רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ... וביתם הוא בקומה חמישית... ומי יודע מה היה קורה רח"ל אם לא החלטתם הנחושה של ילדי החמד להחזיק בקביעותם למרות עייפותם, וכמה מנפלאות ההשגחה פרטית יש בדבר, שאמו לא ידעה מההסכם שבין הילדים, ושהטלפון היה מונח ליד המרפסת, ושהבן בעצמו לא התעורר. ולמדנו מכאן מעשה ה' כי גדולים המה, ובר מן דין למדנו כוחה של 'קביעות' וקבלה טובה, וראה נא מה שכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (שמות תע"ב) על הפסוק (לעיל א יב) 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ', וברש"י 'בכל מה שהם נותנים לב לענות כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', והיינו כי כאשר 'זממו' לענות את בני ישראל, כבר נחשב להם הדבר כמעשה, כי אצל עכו"ם מצרף הקב"ה מחשבה למעשה (ירושלמי פאה א א), לכן מיד בתחילת זממם כבר שידד הקב"ה מערכות הטבע וברא לבני ישראל גוף חדש שיוכלו לילד ששה ששה בכרס אחד מה שלא היה מעולם כדבר הזה, ו'כן ירבה וכן יפרוץ'.

ומסיים ה'שם משמואל', מכאן ילמד כל אדם קל וחומר לנפשו, ומה אם בעבור 'מחשבה רעה' של המצריים שינה הקב"ה את גוף היהודי, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בשעה שאחד מישראל מקבל על עצמו קבלה טובה, 'ובמחשבתו' רוצה הוא לישב על התורה ועל העבודה, וודאי שתיכף ייהפך להיות איש אחר ברוחניות ובגשמיות. עוד אספרה נא מעשה שהיה לפני כמה שנים, המלמד בכוחה של שמירה על 'קביעות'. אחד מבני התורה בבני ברק הגיע זמנו להשיא אחד מצאצאיו כשאין לו בלתי גוויתו ואדמתו, בלית ברירה החליט לעקור רגליו לארה"ב - לזכות את אחינו שבגולה במצוות 'הכנסת כלה', בטרם הרחיק נדוד פנה לקבל 'ברכת הדרך' מרבו, הרבי בירכו בכל לבו, ויעצו שתי עצות, א. לשמור היטב על קביעות איתנה בעסק התורה אף בהיותו בגולה ובניכר. ב. להכיר טובה ולהודות על נתינה ונתינה - בין אם היא של \$ 500,000 או רק \$ 0.5 - שוה בשוה.

במשך נסיעתו נתברר ונתאמת אצל הת"ח כי על אף שנתברך מן השמים בכשרונות חזקים להבין בתורה, לא כן הם פני הדברים בנוגע לאומנות אסיפת מעות... ומיום ליום קשתה עליו המלאכה, אבל חזקה עליו פקודת רבו,

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

עליו מאתו יתברך הוא ואין כאן כל סבל ומיצר אלא טובה וברכה, שמחה ותענוג. וכך כתב הרה"ק רבי

לשמור על קביעות בתורה, ולשבח את הנותנים על מחציות הדולר שנתנו לו... לקראת סוף שהייתו בארה"ב שלחו אחד מידידיו למקום 'מרוחק' קצת, שם דרים 'עשירים' שאינם כל כך מה'היימישע' (שוניים בהנהגתם מתושבי ב"ב), מתחילה לא נפתחה בפניו אפילו דלת אחת, עד ש... בבית אחד נפתחה הדלת כשכלב גדול מקדם פניו בתודה ובזמירות, הת"ח שלא הורגל בכגון דא – בפרט בכלב גבוה כמעט כקומת איש, ברח משם כל עוד נשמתו באפו... אבל, בעודו במרוצתו הוא שומע את קול בעל הבית הקורא לו שלא לפחד, ומזמינו להיכנס לבית פנימה, וכן עשה, בטרקלין הגדול מצא את הגביר הגדול יושב כשרגליו למעלה... והוא שואל אותו למבוקשו, ענה הת"ח, ביתי ריקן ובני עומד להיכנס לחופה, ואין לנו במה להתחיל, נתן הגביר שטר של \$10, נתנו לכלבו וציווהו להעניקו לת"ח, דמו של הת"ח נשפך בקרבו, אם לא די ב'סכום' קטן כזה עוד ניתן לו ע"י הכלב, אך מיד זכר בפקודת רבו, ופתח להודות להלל ולשבח את בעה"ב על 'טוב לבו' וצדקתו עומדת לעד, ונזכר שאך לפני כמה שעות עסק בדברי הגמרא (ב"ק טו): לגבי 'מגדל כלב רע בביתו' ואמר להגביר [באנגלית שבורה] כלב זה 'כלב טוב' הוא, כי איתא ב'תלמוד' שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב שלך הנותן צדקה לנזקקים, חשב הגביר מה רגעים, וביקש ממנו 'טובה' – גש נא לדלת הבית השוכן ממול, ואמור את ה'תורה' הזאת לאותו בעה"ב השוכן שם... שוב נלחם הת"ח בעצמו, וכי עבור עשרת הדולר העלובים אעבוד אותו עד אין קץ... אבל, גם זה בכלל פקודת רבו, שהרי בעד חמשת אלפים היה פונה לדפוק אצל השכן, א"כ עליו לעשות כן גם כנגד \$10, באותו בית נפתחה הדלת ע"י יהודי בא בימים, הת"ח פתח פיו ואמר לו, הנה איתא ב'תלמוד' שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב של השכן ממול שנתן לי צדקה... הדברים יצאו מפיו הת"ח ופני הזקן אורו, ואמר לת"ח, קרא נא אלי את 'חתני' הדר בבית שממול לביתי, ויקראהו, ה'חתן' נכנס לבית חותנו ואלו השנים נפלו זה על כתפו של זה... הת"ח לא הבין את ה'תעלומה' המתחרשת לעיניו, עד שגילה לו ה'חתן' את המעשה והנעשה, הנה, חותני (השווער) הוא מבני הדור הישן, לכן קפץ רוגזו עלי כשקניתי את כלבי המוכר לך, ומאז לא דיבר אתי מטוב ועד רע, עד שבאת והראית מה'תלמוד' שיש כלב טוב וכלבי נמנה על הטובים שבכלבים, בזה נחה דעתו ושב השלום לשרור בינינו, ולגודל השמחה העניקו לו יחדיו טשעק (צ"ק) חתום על סך של \$ 18,000.

כששב לארה"ק נכנס לרבו, וסיפר לו דברים כהוויתן, שאלו הרב, מה למדת מזה, ענהו שתמיד יש לדבר טוב ובנחת וכבוד וכו', אמר לו רבו, לי נראה שכאן ראינו כוחה של קביעות בתורה, קבלת על עצמך ללמוד כל יום גמרא ומן השמים גלגלו שתלמד באותו יום דייקא דברים אלו, ועי"ז קבלת סכום הגון כנדרש לך.

מעשה שהיה בעיר הבירה לאנדאן לפני כמה שנים, בילד שהיה חולה במחלה הנוראה רח"ל, בפעם הראשונה בבואו לבית חולים לעבור טיפולים הורה לו הרופא לפשוט כל בגדיו וללבוש בגדים של בית החולים, אך הילד ביקש מאד שיניחו לו ללבוש את בגד ציצית שלו עליו, והצליח להוריד את עקשנותו של הרופא שהסכים שרק בגד זה ישאר עליו מבגדיו (ושאר הבגדים משל בית החולים). באחת הפעמים שבא לבית החולים לא היה שם רופאו הקבוע, וממלא המקום שלא ידע מכל הנ"ל לא הסכים לטפל בו אם הציצית נשאר עליו, אף שהילד טען בפניו שיש לו 'אישור' מיוחד, ההורים התקשרו לרב אחד והוא טען שחובת הילד להוריד גם הציצית, לעומתם, הילד התעקש עד שהלכו הביתה בלי טיפול.

אחרי חצות ליל התקשרו בבהלה רבה מבית החולים, ונתבקשו ההורים להביא תיכף ומיד את בנם שקיבל היום טיפול בבית החולים - כיון שטעו בסוג הטיפול וחייו בסכנה אם לא יבא מידי, אז נתגלה גודל הנס, כי בשמירה על הקביעות ללבוש ציצית בכל עת וזמן, לא טיפלו בו באותו יום (ואכן, 2 גויים מתו מחמת הטעות) ונצלו חייו ע"י השמירה על קבלה לדבר טוב.

ב. מעשה היה בשנה זו באחת הערים המפורסמות, באותו מקום נהגו כרבים אחרים, להעמיד איש מיוחד הבקי בתורת הנגינה וחזנות לגשת אל הבימה ביום 'שמחת תורה' לקרוא לעליה לתורה את ה'חתן תורה' ו'חתן בראשית', עם הנוסח המובא במחזורים 'מרשות וכו'', בנעימה וזמרה בקול נעים ומתוק, אף בעיר זו יש יהודי אשר לו חזקה להכריז זה כשלושים שנה... בעיצומו של חול המועד סוכות, ניגש אליו הגבאי והודיעו שב'אסיפה' הוחלט, שבשנה זו אין בידו רשות להכריז רק את החתן תורה, ואילו את החזנות בהכרזת חתן בראשית יעניקו לאיש אחר שימלא מקומו... הלה שזהו לו כשלושים שנה 'חזקה' לא ידע את נפשו מרוב צער ותדהמה, וכי מה פשעו ומה

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

ג

להתייגע לריק, הרי בהעדר האמונה לא תהיה ולא תבוא נאולתם המצופה.

זאת ועוד לימד אותנו הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (משפטים ד"ה ואלה) וז"ל, שמעתי ממורי (מין הבעש"ט הק' זי"ע) כשרוצין ליפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש או נוטלין ממנו מדת מדרגת הבטחון, כי בשעה שהאדם מאמין בלבו ונפשו בבוראו ובהשגחתו, אין כל בוח שבעולם שיכול להזיקו, עכ"ל. נמצא שהמחזיק עצמו באמונה ובטחון לא תימוט רגלו לעולמים.

ובן איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרומה תרל"ד) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' (ירמיה יז ז), כי כפי אשר יבטח האדם בה' כך מובטח הוא באמת, כי עצם הביטחון מביא ישועה רבתי לאדם.

על מי מנוחות - באמונה ובטחון יבוא לשלוות הנפש בפרשתן (ה יט), 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה', ופירש הרב מבארנוב (בספרו חמרא טבא פרשתן) 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך -

יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (זוהר חי בפרשתן ד"ה בטחו בה) 'תאמינו לי אחי (אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי), אם לא הייתי יודע בעצמי שבכל תנועה שבעולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא על כל פרט ופרט, הרי כבר מימים רבים הייתי אובר מן העולם - ממה שעבר עלי מן הדוחק והעוני והצער והגלות והבזיונות, ואחרון הכביד מחמת חלישות הדעת, אך השי"ת עוזר לי שאיני מרגיש בזה, כי בכל תנועה ותנועה הקב"ה מחיה אותי שלא ארגיש לא מהם ולא מהמונם. וכאשר אדם מאמין באמת שאין בעולם כלום חוץ מהשי"ת, אז כל הדינים נמתקים לו על ידי אור האמונה, ואינו צריך לצעקה ותפילה אלא על ידי ביטחון ואמונה מיד נהיה חסד ה'.

ובזה מבאר את הכתוב (סוף פר' שמות, ה כב) 'וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, נתכוון לשאול, למה הרעותה לעם הזה - כי לכבודת המלאכה נחלשה אמונתם, ומתוך חסרון אמונה בוודאי מאבדים את זכותם מלהגאול... אם כן - שחסרים הם את האמונה למה זה שלחתני

חטאתו שנגזל ממנו 'מרשות' אחד... בלילות נטרפה שנתו עליו, ובימים לא מצא מנוח לנפשו. ויהי בעצם היום הזה, וכבר הגיע זמן ה'מקרא' הכריז מיודענו את חתן התורה, ובבוא עתו של חתן בראשית פינה מקומו לממלא המקום, הלה שזה לו פעם ראשונה במקצוע זה טעה רבות בניגונים המקובלים וכו' ומיודענו 'בעל הנסיון' תיקן אותו שוב ושוב, עד שהגיע לומר עמוד עמוד עמוד - והנה הוא שומע שמכריזים עמוד רבי... ונוקטים בשמו... אז הבין כי בניו וחתניו קנו עבורו את עליית חתן בראשית תמורת 'טבין ותקילין' ושמרו זאת בסוד למען יבוא עליו הדבר ב'הפתעה' (a surprise), עתה השכיל להבין כי כל בכיותיו, צערו ונדודי השינה אך לריק ולהבל היו, ושחק על עצמו... כי רק לטובתו היה הדבר, שהרי אי אפשר לאדם להכריז על עצמו עמוד עמוד רבי... והוכרח להעמיד אחר שיקרא, יכריז אותו ויעלהו לגדולה.

אף לדידן, הבה נשכיל שלא לבכות ולהצטער על מחסור בדבר פלוני, על בזיונות העוברים עלינו, כי בזה גופא מכינים עבורנו טובה וברכה ורחמים וחיים ושלוה...

ג. מעשה ביהודי שתינה את צערו ומכאובו בפני הרה"ק מנעשכ"ז זי"ע כי הוא זקוק לרפואה. אמר לו הרבי פנה נא לרופא של העיר אניפולי ומשם תבוא ישועתך. כעבור כמה ימים חזר האיש אל הרבי ב'טענה' שנסע לאניפולי ואין שם רופא כלל. שאלו הרבי, מה עושים בני העיר בעת חולי ומכאוב, ענה היהודי, יפנו ל'קל רופא נאמן' - ה"ה אביהם שבשמים. נענה הרבי, הוא אשר דברתי, פנה ל'רופא' שלהם, והרי הוא מלך ממ"ה הקב"ה, השכל והבן שרק עליו יש לסמוך ואין ביד רופא לסייע לך, קווה והתפלל אליו ותבוא לבריאות שלימה ואיתנה.

סיפר הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע שהוא עצמו הכיר בני עיירה אחת, שלהם היה רק 'רופא' אחד ו'רוקח' אחד, והיו אלו השניים מפקיעים את השערים הן בבדיקת הרופא הן בסממני הרפואה, התאספו בני העיר ל'איסיפה דחופה', ויצא ה'פסק' שמהיום והלאה לא יפנו בני העיר אליהם, אלא כל מי שיש לו חולי בביתו, יזעק אל ה' אלוקיו בתחינה ובבקשת 'רפאינו ה' ונרפא, וה'רופא' כל בשר' יפליא לעשות, לרפאותו ולהחיותו. כעבור שנה בדקו ומצאו שלא מת אפילו אחד מבני העיר בכל השנה שעברה, זולתי הרופא והרוקח. כי המתפלל מתוך עמקי הלב ואמונה פשוטה בבורא עולם, ינצל מכל פגע ומכל מחלה.

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

כי מי ישווה לו ומי יערוך לו. וזהו פדות בין עמי ובין עמך, ש'עמך' חייהם מרים, ואילו עמי חיים בשלוות ומנוחת הנפש^ה, אחר שהם מבינים להתבונן גם על יום 'מחר' - הן בעת צרה הן בעת ה'טובה'.

והאמת היא, שלא יוכל האדם לחיות מבלעדי חי עולמים, כי בכל מקום בכל עת ובכל מצב נמצא הקב"ה עמו, וכביאורו של הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע בשם מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בשלה ד"ה ויצעקו) שהחושב לברוח ממצבו הרע ומהצרה שנחתה לפתחו, אינו דומה אלא לחולה שתקפתו החולי (כגון בעת חבלי לידה) שרוצה 'לברוח' מייסוריו, ולכן הינו בורח ומהלך ממקום למקום, שאין זה אלא חוכא ואיטולולא - שבכל מקום שילך ילך עמו חליו. כיו"ב הוא ה'בורח' כביכול מהקב"ה... אין לו אלא עצה אחת לברוח אל

שבוה יהא ניכר ההבדל וחילוק בין גוי ליהודי - האם הוא חי וחושב על המחר - מחר יהיה האות הזה. כלומר, היהודי אינו מאבד שלוות נפשו בעת צרה, ואינו נכנס ליגון קודר, שהרי יודע אל נכון כי מצבו זה לא נעשה מאליו ח"ו, אלא הוא עומד ותלוי בידי שמים, והכל ממעל בא לו במדה ובמשורה, ואף אם היום נחתה עליו צרה וצוקה, הרי שלמחר יסיר הבורא מאתו את הצרה^ה. כמו כן להיפך כשטובה באה לו אינו מתגאה בזה, ואינו מרגיש כי הוא ואפסו עוד, אלא יודע אל נכון שהבורא נתן לו את הטובה, וברצונו יכול לקחתו ממנו על פי חשבונו בכל עת שירצה, וממילא אין דעתו וחה עליו, משא"כ הנכרי, בבוא אליו עת צרה הינו מצווה ובוכה בייאוש שלא מדעת, וישקע עמוק עמוק בצרתו מחוסר אמונתו שיש מנהיג לבורה, ואילו בשעה שהטובה באה עליו הרי הוא מתגאה -

ד. מספרים על הגאון החסיד הנודע רבי שמואל מונקיס זצ"ל מגדולי חסידיו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, שפעם אחת פרצה שריפה בביתו וכילתה את כל רכושו עד שנותר בעירום ובחוסר כל, ורק בקבוק 'משקה' הצליח להציל, תיכף רץ אל בית המדרש לשתיית לחיים, ובתוך כך פתח בריקוד בשירה ובזמרה 'שלא עשני גוי... שלא עשני גוי', ידידיו חשו אליו מיד בחשש שמא השתבשה דעתו מגודל צער השריפה, נענה אליהם רבי שמואל ואמר, הן אילו הייתי מגויי הארצות שהמה משתחוים להבל וריק לאלילים, אזי גם 'אלוהי' היה 'נשרף' בשריפה זו, אך עתה שיהודי אני ואלוקי הגדול חי וקיים, על זה בלבד ראוי להודות בכל לב, ולכן הנני מפזז ומכרכר - 'שלא עשני גוי'...
ה. והעיקר שלא יאבד 'דעתו' ועשתונותו בבוא קושי והסתרה לידו, כה אמר הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (בריש פרשתן), לבאר את האמור ברש"י (ריש הפרשה) שאמר הקב"ה למשה 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', שבעת הקושי - בבני חיי מזוני ובכל ענין, לא יאבד האדם את דעתו ואמונתו - כי הגם שזה עצמו ה'נסיון' לראות אם עומד באמונתו ונאמנותו אף בעת הסתרה, אבל עבודת האדם שלא לאבד גם את 'דעתו' - שלא ישכח מאין הוא בא ומה תפקידו זה העולם, וזהו אומרו חבל על זה שאינם כהאבות, דאילו הם אף בשעה דאבדין - כשאבדו מדרגותיהם בזמני הניסיון עמדו בשלהם, ולא משתכחין - לא היו שוכחים את דעתם מלקבל על עצמם עול מלכות שמים בכל עת וזמן.

ו. לשון נפלא כתב הטור והובא ב'שולחן ערוך' (או"ח רכב ס"ג) חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו.

ובשם מרן הבעש"ט זי"ע אמרו (עיי' בעש"ט עה"ת, פרשת מקץ בהערה ד, ועוד) כי זה הנפק"מ והחילוק שבין האמירה 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:) לבין נחום איש גם זו שהיה אומר 'גם זו לטובה' (תענית כא.), כי ביאור 'לטב עביד' הוא - כדי שתצא טובה מתוך הרעה, מוסיף עליה נחום איש גם זו ואומר גם זו - אותה רעה טובה היא בעצם, וכדרך שנתהפך עפרו של נחום איש גם זו לחיצים, נמצא שטובה היתה לו בעפר עצמו... ואכן, באמירה זו מהפך האדם את הרעה עצמה להיות לו לטובה.

והאמת תורה דרכה, שעפ"י רוב עינו של אדם מטעה אותו - להביט על הרע במיעוטו תחת ההבטה על רוב טובה שהקב"ה משפיע עליו בכל עת ושעה. פעם הראה הרב אליהו דסלר זצ"ל לתלמידיו דף לבן עם נקודה שחורה כתובה בו, ושאלם - מה הם רואים, ויענו כולם כאחד - נקודה שחורה אנו רואים, נענה ר"א ואמר להם, הרי לכם שאתם רואים את הנקודה השחורה על אף שכל הדף 'כולו לבן'... דעו כי זהו טבעם של בני אדם לראות רק את השחור את הרע אף שאינו אלא נקודה קטנה שבקטנות לעומת הלבן השולט בכל הדף... ודרך הישר להיפך היא.

ובך פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ הגש"פ ד"ה ובאותות) במה שנאמר 'ויבלע מטה אהרן את מטותם', ונתפרש בגמ' (שבת צו.) שהיה נס בתוך נס, שתחילה חזרו כל התנינים להיות מטות ואז בלע מטה אהרן את מטותם, ויש להקשות, לשם מה נעשה נס זה, מדוע לא היה די בהראות המופת שמטה אהרן בעודו תנין יבלע את כל מטותם כשהם בדמות תנינים. והרי כלל מסור בידינו - 'לא עביד קודשא בריך הוא ניסא למגנא' (וזהר מקץ רא:), אלא מבאר החתם סופר, שבא הקב"ה לרמוז לפרעה, הנך קורא לעצמך 'תנין הגדול' (עי' יחזקאל כט א), אינך לא 'תנין' ולא 'גדול' - כי אם 'מטה' אשר בידי ביד ה', אין בכוחך לעשות מאומה בלתי אם אתן לך את הכוח ואת הרשות לכך.

ולא עוד, אלא שהרואה את הכל בעיני האמונה יוסיף להחשיב ביותר את חבירו המזיק, כי יראהו במקיים בזה את רצון ה', וכך איתא ב'ספר התניא - אגרת הקודש' (פכ"ה) אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עבו"ם. והטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל, ואף שחברו שהוא 'בעל בחירה' מקללו או מכהו או מזיק ממנו, ואכן, מזיק זה יתחייב בידי אדם ובידי שמים על רוע

בעל הבירה, שהכל מאתו בא, יתפלל ויתחנן אליו שיטיב מצבו ויסיר מאתו כל המצוקות והקשיים.

ה'מטה' אשר בידי - אין כח בעולם להזיק או להועיל אם לא ציווה כן ה'

בפרשתן (ו ט-יב), 'ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה... ויבלע מטה אהרן את מטותם'. רמזו בה קמאי שבא לומר לו ולהורות לנו לדורות שאין אדם מזיק לחברו, וכל מעשי איש כנגד רעהו לטוב או למוטב אינו אלא כ'מטה' הנתון בידי אדם - שאיש לא יאמר 'מטה' זה היכני, כי כל בר דעת מבין שאין כל כח במטה עצמו לעשות איזו פעולה מטוב ועד רע, ולא נעשתה הפעולה רק ע"י האדם האוחז את המטה ובכוחו... כך על הניזוק - הנרדף - הנפגע מרעהו להחשיב את המזיק - הרודף - הפוגע בו כ'מטה' הנתון כביכול בידי הבורא, והוא הוא העושה את כל הנעשה אתו" - בחשבונות שמים... וממילא לעולם לא ירך לבבו מהעומד לבוא עליו וכדו', בידעו שאין כח ביד שום 'נברא' לעשות איזה דבר מעצמו, ולשנות את אשר נגזר עליו מן שמיא. שהרי הבורא ית"ש הוא 'עשה ועושה ויעשה' לכל המעשים, וכל מעשי רעהו אינם אלא מעשי שמים לטובתו השלימה.

ז. ידוע שהרה"ק בעל התניא זי"ע היה אומר, שלא מצבו של אדם מעמיד את האדם בשמחה ונחת, אלא אדרבה, האדם מחליט מה יהא מצבו, כי בבטחון אמיץ וחזק, יחיה בשלוות ומנוחת הנפש, ומביא עצמו לשערי השמחה. וכך כתב הרה"ק משאץ בסוף ימיו (במכתב) לעת זקנותו, ידי ורגלי והאצטומכא כבר אינן בכוחם הראוי להם. אך מעודי ביקשתי מהקב"ה 'אל תשליכני לעת זקנה', שגם לעת זקנתי יהיה לי בהירות הדעת, וכן שאראה בעיני כרגיל - שאוכל לעסוק בתורה הקדושה. ואכן הקב"ה סייע בעדי והריני יכול ללמוד במנוחה. ובאשר לשאר האיברים - שידאגו כל אחד לעצמו.

ח. כתב ה'חזון איש' בספרו 'אמונה ובטחון' (פ"ב), וז"ל. וממידת הבטחון - להעמיד עצמו על נקודת האמונה... כי לא המקרה פגעו, שאין מקרה בעולם כלל, רק הכל מאתו ית'.

ומוכיח זאת מדברי הגמרא (תענית יח:), כשבקש טוריינוס להרוג את לולינוס ופפוס אחיו בלודקיא, אמר להם - אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם - יבא אלוקיכם ויציל אתכם מידי - כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר. אמרו לו, חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורים היו, וראויין היו ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגון היה, וראוי לעשות נס על ידו. ואותו רשע (אליו היו הדברים מכוונים) הדיוט הוא, ואינו ראוי לעשות נס על ידו. ואנו נתחייבנו כליה למקום, ואם אין אתה הורגנו - הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו. אלא לא מסרנו הקב"ה בידך - אלא שעתידי ליפרע דמינו מידך. בהשקפה כזאת יש לו לאדם להביט על כל אשר יארע - כי הכל ממילא נעשה מן השמים, והעושה... אינו אלא שליח, ואם לא היה שליח זה עושה כן היה שליח אחר עושה במקומו.

וכן כתב ה'ברטנורא' (אבות ב ו) על דברי המשנה 'סוף מטיפיך יטופון' - שלא היה הדבר מסור בידן להרגך, אלא לבית דין, והקב"ה מסרך בידן - שמגלגלים חובה ע"י חייב, ועתידי הוא אח"כ לתבוע מהן מיתתך.

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

בר סימון כתיב (ישעיה סג יז) למה תתענו ה' מדרכיך - כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא, וכך היא דרכם של צדיקים לראות בכל הנעשה, הן כשפלוגי מראה לו אהבה, הן כשמראה לו שנאה - כי לא פלוגי אהבו או שונאו אלא הקב"ה נתן כן בלבם.

וירא בסבלותם - בקבלת יסורים באמונה יינצל ממצרי

בפרשתן (ו ו), 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם'. מבאר הרה"ק

ה'תפארת שלמה' זי"ע (ד"ה והוצאתי), וז"ל. כי התורה מלמדת אותנו עיקר ענין הסגולה אשר בעבודה יצאו ממצרים, והוא בהיות עם בני ישראל... תחת כור הברזל, ויעבדו מצרים אותם בכל עבודה קשה, בכל זה נאמנה את א-ל רוחם, ולא הרע לבבם לאמר, למה זה אנחנו בני ישראל עניים ומרודים יותר מכל שארי האומות להיות נרדים בעבודת הפרך. וכי מפני שאנחנו 'מיוחסים' נשתעבד למצרים הפחותים והשפלים. אך בכל העת ההיא קבלו הכל באהבה וסבלו עליהם גזירת הקב"ה, (באמרם) כי אם בעיניו הוא טוב, גם לנו ביושר. וזהו שנאמר (ב יא) 'ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם'... שראה ברוח הקודש את מדת הסבלנות של בני ישראל, כי נתנו שכמם לקבל הכל באהבה בגזירת השי"ת... לא הוקשה בעיניהם כלום על השי"ת, ולכך זכו לגאולה'.

בחירתו, אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכחו או מקללו מתלבש בו כח ה' המחיה אותו, וכמו שאמר דוד המלך בעת ששמעי בן גירא קללו 'קללה נמרצת' - ה' אמר לו קלל' (שמואל ב' טו ז). והיכן אמר ה' לשמע, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמע בלבם ומוחו - מאת ה' באה לו. ורוח פיו המח' כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה^ט.

כתב ה'חפץ חיים' בספרו 'שם עולם' (שער שמירת שבת פ"ג) דהנה אמר הקב"ה לאליהו הנביא (מלכים א' יז ט) 'קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם הנה צייתי שם אשה אלמנה לכלכלך'. ולכאורה צריך ביאור, וכי אשה זו נביאה הייתה, ומהו הנה צייתי, שנראה שדיבר אל האשה האלמנה כדברו אל עבדיו הנביאים. אלא ביאורו, שלא כמידת בשר ודם מידת הבורא, כי בשר ודם ברצותו לצוות את רעהו, ידבר אליו בפה או לכל הפחות ישלח אליו מכתב, לא כן הקב"ה אשר בידו נפש כל חי, מכניס הוא בלב האדם את הרצון לעשות כך וכך, וזהו פירוש הכתוב 'הנה צייתי אשה אלמנה לכלכלך'.

וכבר מפורשים הדברים במדרש גבי יוסף הצדיק (בר"ר פד יח) אמר רבי יהושע בן בייטוס בשם ר' יהודה

ט. מעשה היה עם ה'שרף מנובהרדוק' הגאון רבי דוד בודניק זצ"ל (אדם גדול ורם בענקים היה ה'שרף', והיו מחשבותיו משוטטות וגועשות כל היום במחשבות 'אלוקותו' יתב"ש. ומטעם זה צויה הסבא מנובהרדוק שישמרו תמיד להשקותו ביי"ש - להשקיט את סערת מחשבותיו), שהלך להתבודד - כדרכם של תלמידי נובהרדוק ביערות שסביבות העיר מעזריטש. לפתע פגע בו כלב גדול ורעב, והיה המחזה איום ונורא, לראות את שיני הכלב משחרות לטרף, ואת רשפי עיניו הנוצצות באש בוערת בתאוות רציחה, ואכן... הכלב נשך אותו, ומיד התעלף ר' דוד...

לאחר שהקיצהו, שאלוהו התלמידים בני נובהרדוק, מדוע התעלף מע"כ, וכי כך למדנו ב'נובהרדוק' להיבהל עד אימה מכלב הנובח, ויען ר' דוד ויאמר - אינני יודע מה אתם סחים, לא כלב ראיתי כאן, ראיתי את דבר ה' אשר בשיניו ובפיה של החיה - לך נגוס את 'דוד בן חיה'. ומה שהתעלפתי, אבאר לכם, ברגע שראיתי את האש הבוערת מתוך עיניו ושיניו של הכלב, ועל כולנה כשהרגשתי בעת הנשיכה את החום וההבל היוצא מפיו המשחר לטרף, ראיתי בזה לאיזה מדריגת חום והתלהבות אפשר ליצורי עולם לבוא בעשיית רצון קונם וחפץ צורם, נתמלאתי בושח בעצמי, ואמרת, דוד, דוד, האם מימיך קראת קריאת שמע בהתלהבות כזאת, וכי מימיך הנחת תפילין באש קודש כזו... על כן נפלתי מיד ארצה בחלשות - מרוב בושח ועלבון (הובא בספרי קורות הימים של בית נובהרדוק - כדוגמת 'לפיד אש נובהרדקאי' עמו' 198).

י. על כגון דא רמזו בלשון הכתוב (תהילים לו ז) 'צדקתך כהררי קל, משפטיך תהום רבה', כי בעת שנמצא האדם במצב של צדקתך שכביכול הכל הולך למישרין ונקל לו להצדיק את הנהגת הבורא עמו אזי כהררי קל מותר לו

יש את נפשכם, ולזה אמר הכתוב 'אפי' הוא נוטל את נפשך' - פי' רצונך. (היינו) שנוטל ממך הרצון להשי' ע"י טרדת הפרנסה וכיוצא אעפ"כ ואהבת. ולא יקשה בעיניך על השי"ת. וכמו שמצינו בהלל (ברכות ס.) ששמע קול צווחה בעיר ואמר מובטחני שזה איננו בבית, והאיך היה בטוח בזה הלא כל ימיו היה נדחק ביסורי עוני. אלא שידע כי אין זה מדרך אנשי ביתו לעוקק על הבא להם חלילה, כי מדת הסבלנות הוא מלומד בבית הצדיקים כל הימים, עכ"ל².

שלא יבזו המלך - במעלת הבזיונות להציל מכל רעה

נוראות מצינו ב'חתם סופר' (ד"ה ויצום) על דברי רש"י על הפסוק (ו יג) 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים' - צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם. וז"ל, נראה דרצה

וממשיך התפא"ש, כי בן נכון להיות האדם מאמין בה' בכל דרכיו ומקריו, וכשם שמברכין על הטובה, כך יברך אף אם ישיגוהו פגעי הזמן חלילה, ורבו עליו המטרידים המבטלין אותו מעבודתו ולימודו, ואילו לחברו הנרוץ ממנו יש עושר ונכסים ומנוחה. ולא ירע לבבו לאמר למה זה ה' תרדפני באפך חנם, ולרעי הפחות ממני נתת כל טוב, וכי לא טוב היה לך להעניק לי מטובך, הרי כל כוונתי לשבת בבית ה' באהלי תורה ואלה הסיבות מבטלים אותי חנם. כי לא בן הדבר. כי עמקן מחשבות ה' לא יבינם כל יושבי תבל. כי אולי רצון השי" לנסותו אם ירהר אחריו³.

אך זה ענין עבדות להשי' להאיר מתוך השיבה את לבבו לשמים, כמ"ש (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל נפשך' - אפילו הוא נוטל את נפשך, והנה 'נפש' הוא מלשון רצון, כמו שנאמר (בראשית כג ח) 'אם

להתבונן כמי שעמד למרגלות ההר ומתבונן בגדלו ויפיו של הר. אבל משפטיך כשיש עמו הנהגת משפט ודין, יראה עצמו עומד במקום גבוה והתהום פעורה מתחת לרגליו, שבאם יביט לאחוריו, ולא יתבונן כראוי אל אשר לפניו, הרי ב'רגע קטן' מסוכן הוא ליפול אל עמקי התהום, כמו כן, בשעה של הנהגת דין וייסורים לא יביט על מצב נפילתו אלא יתבונן ויקשר את מוחו ולבו לעבותות האמונה התמימה בחי עולמים.

יא. כי מנהגו של ה'יצר' לבלבל את האדם, ופעמים הרבה הוא 'מראה' לו ומוכיח אותו מתוך מציאות העולם, שהרבה מיראי השם שרויים בחשכה, ולהיפך אורה ושמחה אצל מי שאינו ירא ה', כלפי אלו אמר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל (מרבה חיים, מועדים - פסח) כשהוא מפליא לתאר, כי הנה אחר כלות ששת ימי המעשה עולה האדם ומזדכך ברגשי קודש לקראת בואה של שבת מלכתא. ובפסגת עבודתו הרוחנית בבואו להביע את שבחו ומעלתו של יומא דשבתא, עומד הוא ומזמר 'מזמור שיר ליום השבת', שונה את הפרק הלז בפסוקי דזמרה, ומשלש ב'שיר של יום' המבטא את תוקף קדושת היום. ומהו תורף מזמור זה, להסיר את טשטוש הערפל הממלא את האי עלמא דשקרא, ולהשמיענו נאמנה כי אמנם לעת עתה, פועלי האון פרחו ויציצו, ושלוה עולם הישגו חיל. אך המתפעל מזה אינו אלא בער ולא ידע וכסיל ולא יבין. משום שאי"ז אלא כדי להישמדם עדי עד. ואילו הצדיק כתמר יפרח וישגה כארז אשר בלבנון. ובהירות ההשגה והאמונה וצלילות הדעת הלזו ש'אתה מרום לעולם ה' ו'מאד עמקו מחשבותיך' הן הנה 'שיר שבח של יום השביעי'.

כמו"כ, הי' מוסיף לומר, כי רבי ישראל נג'ארה זיע"א מחבר הפיוט 'י-ה ריבון עלם' המושר באיתערותא עילאה בכל תפוצות ישראל בזמירות שב"ק, טמן שבח נשגב זה בתיבות 'מכיך רמיא זקיף כפיפין', ולכן יש ב' בתים לפניו וב' לאחריו, להורות כי זהו לב ליבו של הפיוט ועיקר שבחו.

ומעתה, זה כל עיקר שגב העבודה המוטלת עלינו, שלא להתפעל משום מצב שהוא הנראה כהיפך רצון השי"ת, רק לעבוד את יוצרנו עבודה תמה ונקיה בכל לב ובכל עת ביתר שאת ועוז.

יב. סיפר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע שכך היו בודקים בימיו את ה'חתן' - מניחים לפניו פקעת של צמר שנקשרה בסבך נימה בנימה, וכך היו בודקים מידת 'סבלנותו' - כמה סבלנות יש בו להתיר 'פקעת צמר' זו... סיים הרה"ק ואמר, כך הוא גם בעבודת הקודש, כי העולם דומה לפקעת של צמר הסבוכה... ואם ירצה האדם לצאת מסבך מיצריו, עליו להתיישב ביישוב הדעת, יישוב דעת זה ישיג ע"י אמונה טהורה וביטחון גמור בבורא ית', ועל ידי זה יצא מכל המצרים הפוקדים אותו בזה העולם חדשים לבקרים.

להגה"צ רבי משה קליערס זצוק"ל רבה של טבריה, היה בן ושמו ר' אברהם מרדכי, ששימש בערוב ימיו כמזכיר הישיבה דשם, ביום מן הימים שלח רא"מ את אחיו הצעיר ר' אלישע שימסור לשלוחי הבי דואר מכתב האמור

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

בה ביאר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (ליקוטי הרמ"ל מבוא התפילה ה-ח) בלשון הכתוב (תהילים קו יז) 'אילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו', שיש 'שמענים' את גופם בצומות ובמקוואות קרים מאוד, אך זאת הוא דרך 'אילים', כי אילו חכמו ישכילו לדעת ש'אם תכבוש בעסך' הלוא טוב לך מאלף תעניתים, אם אתה שומע חרפתך ואינך משיב הלוא טוב לך מאלף עינויים'.

להזהירם שלא יבזו המלך, ויתכפרו לו עוונותיו, ולא יבואו המכות עליו בדין. בין והתבונן אם פרעה הרשע העומד ומשעבר שישים רבוא מבני ישראל - בעינויים קשים ומרים, ובדין הוא שילקה כהנה וכהנה, אפילו הכי בזכות בזיון מועט - שלא ינהגו בו כבוד כראוי ייפטר לגמרי מהמכות, ק"ו בן בנו של ק"ו לדין - אף מי שאינו במצב הראוי, עדיין רחוק הוא מלהיות פרעה, ובוודאי שע"י הבזיון ייפטר מכל מיני מכות ה"י".

להגיע לאחינו שבגולה - לטובת הישיבה. וזירזו ביותר לאמר, רוץ נא מהרה כדי שתספיק את השלוחים (באותם הימים היה הדואר נשלח אחת בחודש). רבי משה שמע את הדברים מתוך חדרו, ומיהר לעברו, אלישע הנני מזהירך שלא תרוץ ולא תיבהל, כי שווה לו לאדם להפסיד אפילו מאה אלף פונט ובכדי שלא יאבד אפילו רגע אחד קטן של יישוב הדעת חלילה. כי המאמין שהכל מן השמים לא ימהר ולא יאבד משלוות נפשו, שהרי יודע הוא אל נכון שאף אם ירוץ לא יגיע אל יעדו אלא אם כך גזרה חכמתו יתברך.

ג. אמרו בגמרא (ב"ב ט.) גבי ענין ה'צדקה' שגדול המעשה יותר מן העושה, ומבאר שם ביעב"ץ, וז"ל. לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו...

שמעתי מתלמידו של הגאון רבי אברהם קלמנוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב אשר שמע מרבו שבבחרותו למד בראדין בישיבתו של החפץ חיים זי"ע, ומדרכו של החפץ חיים היה לעורר רבות להימנות על חברת 'מזהירי שבת' - המה הסובבים בעיר ומזהירים את בעלי החנויות לסגור עסקיהם בערב שבת מבעוד מועד שלא יבואו לידי חילול שבת ח"ו (וע' מ"ב ס"י רנ"ו ס"ב שהאריך בזה ובגודל שכרם), ולעיתים אף החפץ חיים עצמו היה יוצא אל השוק בלא לחוס על כבודו. פעם אחת קרא החפץ חיים לרבי אברהם שיתלווה אליו במסע הקודש ברחובות ובשווקים, יחדיו עברו מחנות לחנות והאיצו במוכרים לסיים מלאכתם בזריזות, והנה כאשר הגיעו לאחת החנויות החל 'בעל הבית' לצעוק עליהם ולבזותם ולא נח דעתו עד שסטר להם על לחיים... החפץ חיים שתק ולא הגיב מאומה, וכמוהו גם רבי אברהם, והמשיכו בדרכם ובמלאכת הקודש אשר עליהם. כעבור כמה שבועות הגיע אברך אל החפץ חיים ובכה נוראות כי אשתו מקשה לילד והיא בסכנת חיים ממש, שאלו החפץ חיים האם זהירים אתם באותם ג' דברים בהם נבדקת היולדת (עי' שבת לא:): השיב האיש, הן, מיד אמר החפץ חיים שיקראו לר' אברהם מהיכל הישיבה, כשנכנס אל החדר שאלו הח"ח זוכר הינך את הבזיונות שספגת מידי אותו חנווני, האם מוכן אתה למסור אותם אל האשה הזקוקה לרחמי שמים, והשיב שאכן מסכים הוא, לא עברו רגעים ספורים והנה הגיע קול מבשר לאמור שילדה בן במזל טוב ויצאה מכלל סכנה, וראו כולם עין בעין כיצד זכות הבזיונות הצילה ממוות לחיים כפשוטו.

אמר רבי אברהם, רבינו שתי שאלות יש עימי ואבקש רשות לשאלם, כשנתנה לו הרשות פתח ושאל, א, מדוע ביקש הרבי ממני שאתן אותם הבזיונות, הרי גם הרבי התבזה על ידי אותו בליעל, ומדוע לא נתן הרבי את הבזיונות שלו, ב, אם אכן כה גדול כוחם של בזיונות מדוע באמת הייתי צריך להעניקם לאחרים ולא להשאירם לזכותי. השיבו החפץ חיים על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאלת מדוע לא מסרתי אני את הבזיונות שעברתי, הנה כבר זקנתי ובאתי בימים, וכבר כמה וכמה הרפתקאי עברו עלי בימי חלדי, וממילא אינני נסער 'ואוכל את לבי' אם מבזים אותי, אולם אתה צעיר לימים וכל פגיעה בך מגעת היא עד לעומק הלב פנימה, עד שאינך יכול לעמוד בה, ותדד שנתך במשך כמה ימים ולילות, על כן שכרך מרובה משלי. וששאלת מדוע אמרתי לך לתת אותם לזכות היולדת, כי למה נועדו כל אלו ה'מעלות' אם לא בשביל לעשות טובה לאחרים...

סיפר לי אברך הדר באחד מערי הגליל מעשה שאירע עמו, לפני כשלוש שנים בחודש אדר שנת תשע"ו עמד הלה בסיומם של שבע שנות ציפיה וייחול להיפקד בזרע של קיימא ולא ראה כל ישועה באופק, באותה שעה נתגלגל לידי אמו גליון באר הפרשה בו נתבאר בארוכה במעלתם וגדולתם של השומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים, והחליטה לתור אחרי 'שומעי חרפה' לזכות בנה זה, לא ארכו הימים והנה היא שומעת ברחובה של עיר אשה אחת 'שוטפת' (וואשט אפ) את שכנתה וגרת ביתה והמתביישת שותקת בכוחות עילאיים, מיד ניגשה אליה ובקשה ממנה שתברך את בנה המצפה לזש"ק... ואכן, בחודש כסלו שלאחריו נולדה בתו הבכורה .

הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרימישלאן זי"ע ערך פעם סעודת הודאה גדולה, ומשנשאל 'הודאה' מה זה עושה, הרי לא חולי ולא נס אחר היה כאן, הסביר להם הרבי שיש לו בקבלה מאבותיו הקדושים, שאם נגזר על אדם חולי מסוכן - ויש לו זכות עצמו או זכות אבות, ממירין לו את החולי לבזיונות ובשוות, והנה היום ביזה אותי מאן דהו בבשוות נוראות עד עמקי הנפש, נמצא שניצלתי על ידי זה מחולי ומכאוב, על כן עלי לעשות סעודת הודאה, ככל חולה שנתרפא מחוליו, כי אינני שונה ממנו, ואדרבה ביותר מוטל עלי החיוב להודות, שלא רק שנתרפאתי מחוליי, אלא ניצלתי שלא חליתי כלל. לפי זה אמרו, שהמבייש את חבירו ומנע ממנו 'חולי', הריהו כרופא גדול - שמרפא את האדם בלא שום כאב וייסורי הגוף, אולם עליו נאמר (קידושין פב.) 'טוב שברופאים לגיהנום'. וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט.) 'המבזה את חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא'.

יד. בפרשתן (ח ב) 'ותעל הצפרדע', וברש"י, 'צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים', פעם שאלו את הגה"ק ה'סטייפעלער' זי"ע, וכי שוטים היו אלו המכים את הצפרדע, האם לא ראו בעיניהם שמכל הכאה שורצים עוד ועוד צפרדעים, ענה הגאון שהוא מאותו הטעם שהנך עונה לרעך הבא לריב אתך, והנך שב ומתווכח עמו, וכי אינך רואה שכל תשובה גוררת ושורצת ומוסיפה עוד ועוד על המשך המחלוקת, אלא מאי, אין בידך כח להתאפק לגודל אש הנקמה הבוררת בך, אף הם לא היה בידם להתאפק כשבערה בהם אש הנקמה ב'צפרדע' הגדולה. אמנם, האיש שיש שכל ובינה שוכנים בקרבו, יבין כי שווה היא ההתאפקות, להשתיק את האש, לטובתו ולטובת רעהו, משל אמרו, ליהודי שלצורך פרנסתו היה מנקה חלונות בבניין גבוה מאד, וכך היה המנהג, האחד היה נעמד על גג הבניין ואוחז בקצות ה'שלייקעס', ו'המנקה' היה תולה עצמו בין שמים לארץ, כשכל אחיזתו היא ב'שלייקעס' שרעהו מחזיק על הגג, באחד הימים פרץ וויכוח ומריבה ביניהם, אמר לו ה'מנקה' עוד רגע אנקום בך כהוגן, ולשם כך החל להשמיט את השלייקעס מעליו כדי שהם יקפצו ויצליפו מכה חזקה בפניו של העליון, וזה התחתון החל לצחוק כתינוק בן שנתיים, החל לצחוק, גער בו העליון 'מדוע הינך מצחק' עוד רגע קט והינך נפגש עם אבי זקנך אשר בגן עדן מנוחתו, נענה ואמר, מצחק אני בראותי בדמיוני איזה 'פליק' הינך עומד לקבל מהשלייקעס שיקפצו אליך הגגה... אחי ורעי אהובי וידידי - המתעלל בחברו ומביישו, ועוד 'מצחק' ונהנה מכך, הרי הוא ממש כאותו שוטה 'תלוי', כי אף שנכון הדבר שחברו נצבט ב'פליק', אך הוא מאבד את עצמו לדעת בכעסו, בנקמתו ובאחיזתו במחלוקת, ומי ישיבנו לחיי העולם הבא.

הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע השתוקק כל ימיו לקיים מצות ציצית בהידור רב, בצמר מארץ הקודש. לאחר מאמצים מרובים שב אחד מחסידיו מביקור בארץ ישראל והביא לו מתנה יקרה מפז צמר נקי ומשובח מארץ הקודש, שמח הצדיק שמחה מרובה, ומסר את האריג לאחד מחסידיו שיתקין לו ממנו טלית קטן נאה ומהודר. אותו חסיד שידע עד כמה חשוב בגד זה בעיני רבו ניגש אל המלאכה בדחילו ורחימו, אבל תקנתו היתה קלקלתו, כי לא הבחין במעשיו, ובעת שעשה את הקיפול לגזור את החור לעשות 'בית הצוואר' פתוח שיוכלו להלבישו על הראש - קיפל את הבגד קיפול נוסף, וכשפתחו חשכו עיניו, כי מצא שני חורים באריג. בראש מורכן ניצב החסיד לפני הרה"ק והגיש את האריג המושחת כשאינו מסוגל לפצות את פיו מבושה ומצער, רק ציפה למה שהגיע לו. פנה אליו הרה"ק מבערשיד בשמחה, ואמר לו בקורת רוח, אכן, שני חורים נדרשו לו לבגד זה, וביאר מיד כוונתו התמוהה, כי פתח אחד נצרך כרגיל בכל טלית קטן - להכניס את הראש, והשני, כדי ללמד את רפאל שלא לכעוס. הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע סיפר עובדה זו כמה פעמים. ואחת מהם, כשנתכבד להיות סנדק בברית בשעה מוקדמת ביותר, ולשם כך נאלץ להקדים במיוחד את תפילת השחרית עם תלמידי הישיבה, ולבסוף, בהגיעו למקום עריכת הברית המתינו זמן רב למוהל, אז סיפר את העובדה הנ"ל, כמי שבא לומר אין לנו להתמלא רוגז וטרוניא, הנה טרחנו כל כך להגיע בזמן בדיוק נמרץ, ויכניסו את הילד בבריתו של אברהם אבינו בעיתו ובזמנו בלא עכבות, ולבסוף עלינו להתמתין עבור המוהל...

בפעם אחרת היה זה בליל ש"ק לאחר עריכת השולחן אשר לפני ה', בשנים שהטיש ארך כשבע שמונה שעות, וה'אמרי חיים' שב לביתו חלוש ותש כח, בחוץ היה גשם וקור ומשום מה לא הגיע הגבאי שהמפתח ברשותו - לפתוח את הדלת, רבינו נאלץ להתמתין מחוץ לביתו זמן ניכר עד שהגיע הגבאי, אך לא כעס ח"ו ולא קצף במאומה, כי אם הפטיר בניחותא באזני הנוכחים אספר לכם את העובדה בהרה"ק רבי רפאל מבערשיד, אח"כ, הפטיר - 'קודש קדשים, ווי נעמט מען אזא מדרגה אין קדושת המידות, די מעשה רעש'ט מיך איבער א סאך א סאך מער ווי

מופתים (היכן נוטלים מדרגה גבוהה כזו של קדושת המידות, העובדה הזו מרעישה אותי הרבה הרבה יותר ממופתים).

שמעתי את נאקת - לשמוע אנקת רעהו ולהיטיב לזולתו
 בפרשתן (וה), 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל',
 וביארו צדיקים אומרו 'וגם' - כי כך היא
 הנהגתו של בורא עולם, כאשר ישמע איש את צעקת
 רעהו ויתמלא רחמים עליו לעמוד לימינו, להסיר ממנו
 כל צער ומכאוב^{טו}, לכבד אותו^{טז} ישמע גם ה' לקול
 נאקתו" ויפקדו בדבר ישועה ורחמים"י.

והמיטיב לרעהו ושמת בשמחתו מתעלה עד אין קץ,
 כביאורו של הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע עה"כ

כתב ב'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ג לט) וז"ל. 'נפשי
 תידום' - כיצד אפשר שיהיה דומם, ולא ירגיש,
 ע"י שיהיה מורגל כבר כל כך לקבל הבזיונות, כעפר
 שהוא מוכן לקבל דריסות בני אדם עליו תמיד. ואמר
 החכם כבוד הרב אברהם הלוי נר"ו שנלמד מדת הענוה
 מהעפר, שהעפר כל זמן שהוא גם לא יועיל למלאכה,
 כל שכן לעשות ממנו כלי, וכל יותר שהוא שחוק הוא
 יותר טוב. כן האדם, ואני אומר שלזה אמר 'נפשי
 כעפר לכל תהיה' - שכל יותר שיקבל הבזיונות תתעלה
 נפשו יותר.

בהזדמנות לאחר שסיפר את העובדה הוסיף לפרש את התפילה (שחרית לר"ה) 'לכובש כעסו בדין', מי שהוא כובש
 כעסו יכול לעמוד לפני ה' בדין, ללא שום פחד, כי יש לו טענה צודקת - אם אני בשר ודם מסוגל לכבוש את כעסי,
 הרי ק"ו אלף אלפי ורבי רבבות פעמים יש ביד הקב"ה לכבוש את כעסו ולדון אותי לטובה (שרפי קודש, עמו' רמ"ה).
 טו. בימים שכיחן הגה"צ רבי משה קליערס זי"ע כרב בעיה"ק טבריה ועמד בראשות כולל האברכים, היה זמן שמצב
 הכולל היה קשה, ובמשך מחצית השנה לא קבלו האברכים עמלי התורה את משכורתם (שכר בטלה), רק הממונים
 על הכולל קבלו את משכורתם, ואף רבי משה כמותם. באחד הימים קרא רבי משה לממונה על חלוקת המעות,
 ופקד עליו, כל זמן שהאברכים אינם מקבלים משכורתם אף את משכורתם לא תיתן. ואכן, בתחילת החודש הבעל"ט
 לא הגיע השמש עם הסכום אל ביתו של ר' משה, לא חלפו כמה שעות ותבוא אליו הרבנית בקובלנא על שכך
 ציווה, בטענתה, הנני חייבת מעות לשלם לחנווני ולשאר בעלי המלאכה, נענה רבי משה ואמר לה, אף לאברך המתמיד
 'חיים לובלינער' אין די בביתו, ואף הוא חייב כבר סכומים גדולים לבעלי חובותיו. והנה, כל זמן שלא יחסר המזג
 בביתי לא אוכל להבין אל לבם, ולהרגיש את צערם של עמלי התורה, ולא עוד אלא שאם אחד מהם יתאונן קשות
 לא אבין ולא ארגיש עמו את כאבו, ואולי אף אפגע מדבריו, לכך אין ברצוני לקבל את המעות עד שגם הם יקבלו.
 על רבי ירוחם הגדול ממיר זצוק"ל מספרים שפעם עלה אל הרכבת (באן), ובעלותו על מדרגות הרכבת בעת
 נעילת הדלתות נשמטה נעלו אחת מרגליו, וכבר לא היה יכול לחזור ולקחתה כיון שהחלה הרכבת לנסוע, בו ברגע
 תפס ר' ירוחם את אשר נעשה, חלץ את נעלו השנית והשליכה מבעד לחלון, בהסבירו לסובביו - הרי את הנעל
 הראשונה כבר הפסדת, ומה אעשה בנעל הזו שנשארה לפליטה... לכך השלכתי מיד גם אותה, והמוצא אשר ימצא
 את הנעל הראשונה ימצא גם כן את השנית...

וכבר אמרו, כי כל אחד היה מגיע ל'השגה' גדולה כזו - להשליך את הנעל האחרת למען המוצא, אך הוא היה
 'משיג' זאת רק לאחר כבדת דרך בהרגיע נפשו מהבהלה שהייתה לו מאבידת הנעל, אך רבי ירוחם שכל מהותו הייתה
 לחיות מתוך מחשבה על הזולת על כן 'השיג' זאת ברגע כמימרא בעת שעדיין יכול היה להציל משהו למען רעהו.
 טז. והנה, אף שנצטוונו 'להיזהר בכבודן של ישראל' אין זה אלא ענין לאיש על רעהו, אבל אי"צ לומר שעל כבוד
 עצמו לא 'נצטווה' האדם להיזהר - שיכבדוהו אחרים... אלא אדרבה יכוף עצמו ויהא נכנע בפני כל איש ואיש
 מישראל... וכן מצינו בפרשתן (ט לא-לב) 'והפשתה והשעורה נוכתה, כי השעורה אביב והפשתה גבעול. והחיטה
 והכוסמת לא נוכו כי אפילות הנה' וברש"י, 'השעורה אביב - כבר ביכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו, וכן הפשתה
 גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה. כי אפילות הנה - מאוחרות ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה'. יש
 שביארו כי אדם הקשה העומד על שלו, ואינו יכול לכוף עצמו בפני חברו (לוותר בעת הצורך), הרי הוא לוקה הרבה
 ומאבד טובה בחייו. אבל מי שהוא רך כקנה פני כל, אינו נשבר מהתלאות הבאות עליו, ויכול לעמוד בכל מצב
 שהוא. ובפירוש אמרו בגמרא (סנהדרין צב.) אמר רבי אלעזר לעולם הוי קביל וקיים, ופירש"י, הוי עניו ותחיה.

יז. פעם שאל הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל את הגאון רבי יעקב אידלשטיין זצ"ל כיצד זכיתם ל'כח' עליון כזה שכל
 ברכותיכם ותפילותיכם מתקבלים בשמים ופועלים פעולתם לטובה... תחילה ניסה ר"י לבטל את עצמו ושאל מנין
 לכם שהם פועלים... אבל משלא נתקבלו תירוציו נענה ואמר, שמא כל זה ב'מידה כנגד מידה' כי קהל גדול בא
 אלי והנני שומע ומקשיב לכל יחיד ויחיד מהם ב'סבלנות' עצומה, אין איש היוצא מביתי מבלי שנשמעו כל דבריו
 באוזן קשבת, על כן גם בשמים אומרים נשמע בסבלנות את כל דבריו עד תומם ונמלא את בקשותיו ותפילותיו.

שגנאי הוא לו דבר זה, שהרי פרעה מכיר אותם ויודע כי הוא גדול ממנו בשנים ולא בוש ממנו, ומכיוון שאהרן הקריב מעצמו בן נתעלה באותו זמן להיות שקול כמשה רבינו. כי מאד גדלה חשיבותו של המשבר מידותיו וטבעיו בין אדם לחבירו, להתעלות בעילוי אחר עילויי.

שומע תפילה - הקב"ה שומע תפילת הכל יהיה מי שיהיה בפרשתן (ח מז), 'ויאמר ה' אל משה השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה הנה יוצא המימה',

נוראות איתא במדרש (שמו"ר יא א) היה פרעה רוצה לעסוק בתפלה, אמר הקב"ה למשה, עד שלא יצא - לך והתייצב לפניו. המתבונן בדברים אלו תתפעל נפשו ותינתר ממקומה, כי מכאן נסתמו כל טענותיו ותלונותיו - שהוא חוזר ואומר בכל עת ושעה - הנני העני ממעש,

בפרשתן (ו כו-כח) 'הוא אהרן ומשה... הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים, הוא משה ואהרן'. וברש"י 'הוא אהרן ומשה וכו' לומר לך ששקולין כאחד'. והקשה השל"ה הק', היאך אמר שהיו שקולין כאחד הרי מפורש אמרה תורה 'ולא קם עוד נביא כמשה', ואף לאהרן הכהן עצמו אמר הקב"ה (במדבר יב ז) 'לא כן משה עבדי' - ואיכבה יאמר 'שקולין היו'.

ומבאר ה'כתב סופר', כי אכן משה רבינו היה גדול מאהרן אחיו, אלא שבאותה שעה שעמדו אל מול פרעה נתעלה אהרן להיות כמשה, ולא זכה לזה עד שקיים בנפשו וראך ושמח בלבו - אעפ"י שמשה היה צעיר ממנו בשנים ולא התקנא בו כלל. וגם הוסיף והלך עם משה להיות לו לפה לפני פרעה - אעפ"י שידע

יח. מעשה בשני אחים שאחד מהם עלה לגדולה ונתעשר בעשירות מופלגת, ואילו השני נשאר עני מרוד חסר כל. ויבוא היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל, החל העני לחשב - אלך לארמונו של אחי, אספר לו על מצוקתי, אולי יחוס עני ואביון אולי ירחם, וכך עשה, בהגיעו לבית אחיו ביקש מ'שומרי הסף' שיכניסוהו אחר שהוא אחיו של 'בעה"ב'. מיד הכניסוהו אל הבית, אך 'העשיר' החליט לעשות עצמו כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו בבושת פנים - 'אחיך ובשרך אנכי', אמר לו העשיר 'איני יודע מה אתה סח', כי בן יחיד אנכי להורי, ואין לי אח כלל, נראה לי שטעית באדרעס (כתובת), ויצא העני מלפניו בבושת פנים ובפחי נפש.

כעבור ימים אחדים פנה האח העשיר לבקר כדרכו את אביו הזקן (שממנו עדיין לא שכח), מיד כשנכנס הבן - העשיר, הביט בו האב בפליאה ושאלו - מי אתה, ויען העשיר 'אנכי ראובן בנך בכורך', אמר לו האב 'איני יודע מה אתה סח', אין לי בן הנקרא ראובן, נראה מתוכן דבריך שטעית באדרעס, כי איני מכירך ולא ידעתך, הבן העשיר - שהחל לחשוש שמא אירע משהו לשפיות דעתו של האב לא ידע את נפשו, והחל מתחנן אל אביו - אבי, אבי, הלא שני בנים לך ואני הוא ראובן בכורך, אך האב לא חזר בו ועמד על שלו... עד שבסוף נענה האב ואמר לו, אני הנני אביו של שמעון (העני), אם הינך אחיו הרי אני גם כן אביך, ואם לאו... על דרך זה יהודי המכיר באחיו, והוא גומל חסד ומרבה להטיב לרעהו, אומר הקב"ה אף אני אביך - ואתנהג עמך 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג יג)...

יט. עובדא נפלאה שמעתי מאחד מנכבדי היהדות החרדית בארה"ב העוסק רבות באומנתו של הקב"ה להיות 'מזווג זיווגים', מעשה בבני משפחה אחת של"ע חמשה מבנותיהם היו (ועדיין הם) 'תקועים' בענין מציאת זיווגם, השי"ת ירחם עליהם במהרה... לאחרונה באה הבת הגדולה בקשרי שידוכין בשעטומ"צ, אלא שלא ארכו הימים והבחור ה'חתן' הודיע על עזיבת השידוך, ומכיוון ש'עזבון' זה נעשה שלא בצדק ובאופן מבייש נוראות, לא היה בידי בני המשפחה - הכלה והוריה, לקבל את הבזיונות בקלות, וגם לא אבו בשום פנים ואופן למחול לחתן ולבני משפחתו על כך. כעבור כמה שבועות מצא חתנם 'לשעבר' את זיווגו ההגון לו, אלא שצד הכלה הודיע נחרצות שלא יתנו ל'שידוך' לבא לידי גמר עד שהכלה 'לשעבר' תענה ותאמר בפה מלא ובלב שלם סלחתי, סלחתי. אבל לדאבון לב, לרוב יגונם של הכלה והוריה לא אבו למחול ולסלוח, גם 'עסקנים' ידועי שם שעלו למעונם וניסו לדבר אל לבם, להשקיט את סערת רוחם מהעלבון הצורב לא הצליחו להוציא מפייהם תיבת סלחתי, והנה, לפני כשלושת שבועות הסכימה הכלה, סברה וקיבלה, ותען ותאמר 'סלחתי כדבריכם', ומיד נגמרו שידוכי החתן בשעטומ"צ.

לא ארכו הימים, כשבועיים לאחר המחילה, ביום ד' טבת דהאי שתא, באה גם כלה זו ה'מוותרת' בקשרי שידוכין - למעלה מכל דרך הטבע (ואין כאן המקום לפרט בגודל הנס), בדבר נאה ומתקבל, ענבי הגפן בענבי הגפן, לתפארת כל המשפחה, ללמדך, כי המוותר והמוחל משלו לאחרים אינו אלא מיטיב לעצמו בכפלי כפליים.

הירא את דבר ה' - שמירת עצמו בקדושה

בפרשתן (ט ב), 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים', רמוז בה הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע דירא שמים אינו מסכים שבניו וב"ב יסתובבו בחוץ ברחוב ובשדות [מחמת גדרי קדושה] ומכנים את ב"ב אל הבית להישמר בקדושה²¹.

בי העיקר הוא לעשות 'גדר וסייג' - להתרחק מאד מכל דבר רע, וכפי שאמרו בגמ' (פסחים מ:): 'לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב' (על הנזיר להתרחק מן הכרם, אף אם יצטרך משום כך לסבב ולהאריך דרכו שלא יפגע בכרם, בכדי שלא ישל באכילת ענבים) כך עלינו לגדור גדר ולעשות סייג ולהתרחק מכל אבק עוון. ואז ייטב לנפשו רוחו ונשמתו בזה ובבא²².

ודע, כפי ריבוי הקושי ומשיכת החומר מטה מטה, כן תתרבה מעלתו ויגדל שכרו אם יעבוד ויתגבר על עצמו ועל טבעו²³, וכבר אמרו בגמ' (פסחים קיג.) 'אמר רבי יוחנן שלשה הקב"ה מכריו עליהן בכל יום, על רווק הדר בכרך ואינו חוטא, ועל עני המחזיר אבידה לבעליה, ועל עשיר המעשר פירותיו בצנעה', הרי שהקב"ה

מכף רגל ועד ראש אין בי מתום, מה אני ומה חיי שאוכל לעמוד ולהתפלל לפני הבורא, כיצד תעשה תפילתי רושם. כי ישא ק"ו בעצמו, אם זה הרשע - פרעה ששעבד שישים רבוא מבני ישראל ורחץ בדמם של בני ישראל וכו' מכל מקום תפילתו תצילנו מן המכות - אשר היו מגיעים לו ביושר... עד שהוצרך הקב"ה להזהיר את משה שיבוא אל פרעה קודם שיתפלל, ק"ו בן בנו של ק"ו לבר ישראל שיכול לפעול בתפילתו גדולות ונצורות - כי אף הפחות שבישראל לא נגע באפס קצהו מרשעותו של פרעה²⁴.

עוד מצינו 'בספר העיקרים' (מאמר ד' פט"ז) שהתפילה מועילה לכל אחד ואפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"ב ב' לב יב-יג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד מלפני אלוקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה.

כ. אגב אורחא יסופר, כי כשעלה המשגיח רבי אליהו דסלר זצ"ל לכהן בישיבת פוניב'ז שם אל ליבו שרבו הבחורים האומרים קדיש יתום, מיד תיקן להאריך בפסוקי דזמרה באומרו שקבלה בידנו כי פסוקי דזמרה מועיל לזמר עריצים ולהכרית המקטרגים, ובזכות זה יתמעטו ה'קדיש יתום'.

כא. בענין קדושתן של ישראל, בפרשתן (ו ז) 'והוצאתי אתכם סבלות מצרים', פירש ה'שפת אמת' (תרל"א ד"ה והוצאתי) בשם זקנו ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שכך אמר הקב"ה - אוציא אתכם ממה שאתם רגילים לסבול את טומאת מצרים, כי כל עניין הגלות הוא מה שמתרגל לחיות תחת שלטון הרע, וסוד הגאולה הוא שמרגיש בעצמו שאינו מוכן להמשיך יותר בדרכו הרעה. ומסיים זי"ע, 'והוא עצה היעוצה לכל איש ישראל על ידי שמרגיל עצמו להיות שונא הרע בתכלית השנאה וכו' וזה התחלת הגאולה, עכ"ל.

כב. לפני כמה שנים נתפרסם מעשה באשה אחת זקנה, שכל ימיה הייתה ממשמשת בכל חבילה ושק (שקיות) שנקלעה בסמוך להם, פעם אחת בעת השתתפותה בשמחת נישואין מצאה עצמה עומדת בסמיכות לחבילותיה של הכלה, והחלה ממשמשת ו'מטפלת' בחפצים הנמצאים בתוכם, אם הכלה שהבחינה במעשיה גערה בה, מדוע את מקיימת ברכתו של ישמעאל 'ידו בכל'..., והרי יש כאן חפצי הכלה, וסלקי ידיך מכאן, הזקנה שנתביישה עד עמקי נשמתה ברחה הביתה שם נתנה דרור לדמעותיה, באותה שעה בא לבקר אותה בנה ר' שמשון, ונבהל לראותה בבכייתה, סיפרה לו האשה את אשר עבר עליה, אף הבן כאותה אם הכלה פתח פיו וניסה לדבר על לבה שתחדל ממנהגה הנלוז, אמרה האם, שב נא כמה דקות, ואספר לך מה שלא ספרתי לך מעולם, בצעירותי דרתי ב'פולין' כשנכנסו הרשעים לעירנו, ברשעותם רצחו את אבי לעיני, לאחמ"כ ציוו על כולנו לעזוב את בתינו ולהתכנס ב'גטו', כל אחד הורשה לקחת עמו רק שתי חבילות ותו לא, בלית ברירה, אספתי את כל חפצי הערך - תכשיטי זהב וכלי כסף לצקלון אחד, ובשני הכנסתי את בני יקירי התינוק 'שמשון', ורצתי יחד עם כל בני העיר. לפתע, פקדו הרשעים פקודתם, כי מעתה נאסר עלינו לקחת שתי חבילות, וכל מי שנושא שתיים ישליך אחת מהם ארצה וימשיך ללכת עם חבילה אחת בידו, כמובן שעם כל הקושי שבדבר, העדפתי להשאיר את בני עמי, השלכתי ארצה את כל כלי כסף וזהב שהיו ברשותי והמשכתי לרוץ כש'אוצרי' שמשון - בידי... אלא, שכעבור כמה ק"מ תפסתי את

העולמות²³. וכאשר יתבונן האדם ויעמיק במחשבתו בזה יוסיף כוח ואומץ להתגבר ביתר שאת ועוון.

מה רבה היא מעלת האדם המולך על ליבו ושומר אבריו וחושיו למען כבוד שמו יתברך, ובכלל זה שומר עיניו מראות רע והשומר אזניו משמוע רע, שהנה נאמר (ישעיה מב יח) 'החרשים שמעו והעיוורים הביטו לראות', והתמיהה עולה מאילה הכיצד ישמעו החרשים

משהעשע ביציר כפיו שכבש יצרו כנגד טבעו לעשות רצונו ית'. עד שהוא מכריז עליהם בכל העולמות, פלוני נוהר מלפגום בעיניו והתגבר על יצרו, אלמוני שמר על מחשבתו²⁴. והקב"ה שש ושמה בכל פעולה ופעולה, אפילו בדבר הנראה לאדם כאין בו ערך, או אפילו אם מתגבר רק פעם אחת בלבד, כגון שישומר עיניו פעם אחת ותו לא, אף שנכשל ר"ל פעמים רבות, אך בעת הזאת שניצח את יצרו הריהו מעורר שמחה בכל

טעותי הנוראה, שבטעות השלכתי את שמשון מידי ונשארתי רק עם הכסף והזהב, והרי אין דרך לחזור, כי כל מי שניסה לחזור דמו בראשו ל"ע... ומאז ועד הלום בכל עת שהנני רואה איזו חבילה הנני פותחת 'לבדוק' שמא ואלו נמצא אוצרי באותה חבילה... וזה פשר מנהגי המשונה בעיניכם, כאשר הציל אותי הקב"ה מגיא צלמוות והעלני לארץ הקודש אמצתי לעצמי ילד ונקרא שמו בישראל כשם בני הנאבד - שמשון, וזה אתה היושב עתה לצדי...

אחיי ורעיי, אהוביי וידידיי, אף כהיום הננו עדים לתופעה כזאת, אדם נוטל לידו 'מכשירים' ('מוגנים' וכל שם וחניכה דאית להו), והוא אומר כי לצורך פרנסה הוא נצרך להם, פעמים הרבה הוא נחשב כמי שזרק והשליך את בניו ממנו והלאה על ידי כלי משחית הללו, והשאיך אצל עצמו רק 'כלים' לעשות ולהרוויח על ידם כסף וזהב, ובבוא היום כשתופס את עצמו רואה שבניו בל עמו, ורוצה לשוב אחורנית לקחתם ולקרבתם אליו, אבל מה יעשה וכבר אין דרך חזרה...

כג. לימוד נפלא מלמדנו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בפרשתו) וז"ל, איתא במדרש (שמו"ר י ג) איך היתה הצפרדע נכנסת לתוך בתיהם של גדולים העשויים משיש, אלא שהיה אומר לשיש עשה לי מקום שאעלה ואעשה רצון בוראי והיה נבקע השיש. ועל דרך זו צריך כל יהודי לומר ללבו האטום כאבן, התבקע כדי שאעשה רצון בוראי... התבקע כדי שאעשה רצון בוראי... שאפילו בשביל הצפרדע נבקע השיש בלכתה לעשות רצון הבורא ית"ש.

כד. ועיקר הקדושה - בשעה שגוברים ומתרבים הנסיונות על האדם והוא מתאמץ בכל כוחו להתגבר עליהם. וכביאורו של הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (דרשות לח"ק שנת תר"ו, בפרשת אמור) על אמרם ז"ל (תוי"כ כ קכח, הובא ברש"י ויקרא כ כו) 'אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי', והיינו שעיקר החשיבות שבקיום המצוות הוא כשמתאוה לדבר ונמנע ממנו - כי כן ציווה לו המלך, ולא כשאינו לו כלל תאוה ונסיון בענין זה.

ובזה יש שאמרו לבאר - 'יכול כמוני', שמא ירצה האדם לומר שהוא רוצה להיות כביכול יתברך, שאין לו כל ניסיון וכל תאוה חלילה, וכלל לא ירצה בבשר חזיר. לא יאמר כן, אלא אדרבה - 'אפשי ואפשי', ויש לי נסיונות, ודייקא מתוך אלו הנסיונות יענה ויאמר 'רוצה אני אבל אבי שבשמים גזר עלי'. ומשם יתעלה לרום המדריגות. ואף ב'עולם הזה' יזכה לרב טוב, כביאורו של רבי יהודה החסיד בספר חסידים (קצו) שאותיות נ' וס' סמוכים זה לזה, לרמז כי האדם ה'נס' מעבירה שבאה לידו, נעשה לו 'נס' כפי משאלות לבו לטובה.

כה. סיפר לי מחנך גדול אחד, שבתחילת דרכו ב'ישיבה קטנה' שילחו המשגיח חוצה מכותלי הישיבה כמה פעמים על דברים של מה בכך [אף שהיה בחור כהלכה, אך גבר רצון המשגיח להטיל מורא (משמעת) על כל בני הישיבה], באחת הפעמים בהם נשתלח חוצה התחבר אליו בחור מבוגר ממנו - שלא קנה מספיק יראת שמים, והוליכו למקומות מפוקפקים ברצותו 'לחנך' את המשגיח - שישמע מה מעשיו של הבחור הצעיר בעת שהותו בחוץ

ושוב לא ישוב על מעשי השילוח... הבחור לא ידע להשית עצות בנפשו, כי מצד אחד היה מלא וגדוש ביר"ש, אך לאיך לא היו לו עוז ותעצומות לסרב ל'גדול'... אך אז הקרה ה' לפניו שיכנסו לגינה בחצר אחד הבתים, ומשמים נשלח אליו 'מלאך' להצילו מרדת שחת ה"י, כאשר ניגש אליהם האיש הממונה על הגינה (גג) ושאלם למעשיהם

כאן, וספרו לו כל הקורות עימם, החל הלה לגולל בפניהם קורות חייו, שלפני ה'מלחמה' היה הוא בעצמו בחור ואברך חסידי - ירא ושלים, אלא שבצוק העיתים בשנות המלחמה הנוראה ירד מהדרך רח"ל, ולמד 'הלכות גנונות' על בוריים, והראה להם את כל נפלאות הגינה וסדר עבודתו, כאן הנני גוזם, שם אנכש ובמקום פלוני אעדור... אבל

שם - הראה באצבע לא אגע ולא אתקרב, כידוע שאחרי הזריעה נרקבים הגרעינים ורק לאחמ"כ הם מתחילים לצמוח ולאיתעביד לאילנא רברבא, ואלו הגרעינים דשם רקובים המה ובדרכם לצמוח ולגדול, ואסור בתכלית האיסור לנגוע בהם עתה, כי בזו השעה כל נגיעה מסוכנת לקלקלם ולכלותם...

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

שובו בנים שובנים - מפלאי כוחה של תשובה
 עומדים אנו בימי ה'שובבים' - ימים שיש בהם חפץ -
 הקב"ה מגלה שהוא חפץ בנו אף אם הרחקנו
 נדוד עד מאד¹, כה כתב ה'פרי מגדים' בספר 'המגיד'
 (ח"ג, שובבים פר' שמות, עמ' קס בד"ה הנה) כי ג' פירושים יש
 לתיבת 'שובב', א. מרד. ב. שבירה. ג. גירוש. כלומר
 אף החוטא שכבר מרד בה', ושבר את עצמו כלומר

שנחסר מהם חוש השמיעה והיאך יראו העיוורים שאין
 להם כח הראיה. ומבאר הגה"ק החסד לאברהם זי"ע,
 שאם אדם עושה עצמו כחרש מלשמוע רע זוכה לשמוע
 את דבר ה', את הבת קול היוצאת ואומרת שובו בנים
 שובבים וכו', וכן על דרך זה העושה עצמו בעיוור
 מלראות דברים האסורים זוכה שיפתחו בפני שערי
 אורה לראות באור ה'².

אף אתם כיוצא בזה - שלחו אתכם מבין כותלי הישיבה, הרי בשעה זו ובמצב זה הנכם דומים לאותם גרעניים
 רקובים - שדייקא מתוך רקבון זה הם עומדים לצמוח, אף אתם הזהרו והישמרו מכל 'נגיעה' וכל שינוי, כי כל שינוי
 מסוכן להוריד אתכם לבאר שחת עד שלא תהא לכם תקומה... שמעו לעצתי, חזרו לישיבה. הבחור שב לישיבה
 עלה ונתעלה עד רום המעלה, וכהיום הנו ת"ח גדול, ירא שמים מרבים ומחנך בחסד עליון...

אף לנו ייאמר, כל עת רקבון - נסיון וקושי אינו אלא דרך לצמיחה ועליה, וביתר שאת יזהר ויישמר מכל דבר
 קטון כגדול המסוכן להפילו אפיים ארצה. שלא לגעת ולא לזוז כמלא נימא מהנהגתו בזמנים טובים.
 כו. וכבר היה מעשה אצל הרה"ק ה'בבא סאלי' אשר פעם גילה לאחד שידוע היכן היה בשעה פלונית וראו בעליל
 שרוח הקודש מדברת מתוך גרונו, כששאלוהו כיצד זכה לגילויים נשגבים אלו, השיב 'כאשר שומרים על העיניים
 מלראות דברים שאין צריכים זוכים שיפתחו העיניים לראות מראות אלוקים'.

כז. מגיד מישרים היה הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, והיה דורש בקביעות בכל ליל שב"ק בביהכנ"ס הגדול 'זכרון
 משה' שבעיה"ק ירושלים, בשבת אחת עמדו שני בחורים ברחובה של עיר, ואחד מהם שאל את רעהו, האם
 הנך הולך ל'שבדרון' אמר לו רעהו, לא ולא, כבר שמעתי אותו עשרים פעמים... 'למזלם' עמד רבי שלום לאחוריהם
 ושמע את דבריהם הנאמרים באמת. למעשה, באמצע הדרשה רואה רבי שלום שהשנים נכנסו לבית הכנסת, נענה
 ר"ש וסיפר, בכביש הגדול נסעו פעם הרבה רכבים, לפתע החליט אחד מהנהגים לנוח מעט מעמל הדרך באמצע
 הכביש, עצר את רכבו, ופנה לעסקיו לקריאת 'כתבי עת' וכדו', כמובן שמיד נעשה לאחוריו 'פקק' (טרעפיק) ארוך,
 הללו פתחו ב'צפצופים' - מתחילה בפה רך, ולבסוף בעבודה קשה, ותיהום כל העיר, ו'גולם' חצוף זה בשלו, כמי
 שאינו מרגיש כלל בכל המתרחש סביבו - הוא עסוק בשטויותיו בריכוז מלא, לפתע הבין את הבלגן (טומה) פתח
 את דלת רכבו, ויצא ממנו במהירות, ופתח לזעוק לכל העומדים מאחוריו, די, חדלו לכם, מדוע הנכם מצפצפים
 ומצפצפים, וחוזרים על אותו צפצוף עשרות פעמים, כבר שמעתי אתכם, הפסיקו כבר... זועקים הם לעומתו, מה...
 וכי השתבשה דעתך, מה הרווחנו בזה ששמעת את צפצופינו, והרי אנו מצפצפים כדי שתזוז ממקומך, זוז ואז
 נשתוק, ובזה רמז להם, כי כל דברי המוסר והתעוררות, אין בהם מטרה כשלעצמם כמו המטרה שהשומע אותם
 יתחיל לזוז ממקומו, א"כ טענת 'כבר שמענו' מופרכת ביסודה היא.

כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לנכדו הבח' מוה"ר מנחם נתן הי"ד, וז"ל. ב"ה, א' פר' בא. לנכדי היקר מ' מנחם
 נתן שי... ואשר כתבת לכתוב לך בענין יראת שמים, הנה אתמול נקרא בפרשה (וארא) 'הירא את דבר ה' (ט כ)
 וכתוב (פסוק כא) 'ואשר לא שם לבו' וכו', משמע כי ענין יראת ה' היא לשים לב לכל דבר, שלא לעשות דבר שלא
 יהיה לרצון לפני אדון כל, ולהאמין כי מלא כל הארץ כבודו, ובזה משיגים יראת שמים, זקינך הדו"ש, חי"ק.

וכבר כתב המסילת ישרים (פ"ב) 'וההולך בעולמו בלא התבוננות אם טובה דרכו אם רעה, הרי הוא כסומא ההולך
 על שפת הנהר אשר סכנתו וודאי עצומה ורעתו קרובה מהצללו'.

כי באמת תימה רבתי היא על אנשי מצרים, הרי כל אותם הימים המה ראו עין בעין היאך שמתקיימים דברי
 משה אחת לאחת, והדעת נותנת לחוש לדבריו ומדוע לא הכניסו כולם את מקניהם לתוך הבתים למען לא ינזקו
 בברד, ואף אם לא האמינו בודאי לדבריו, אך על כל פנים מדוע לא חששו מן הספק, ותגדל הפליאה ביותר על פי
 מה שמצינו במדרש (שמו"ד יב ב) 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה אמרו רז"ל זה היה איוב, ואשר לא שם לבו זה
 היה פרעה ועמו', ונמצא שבכל ארץ מצרים לא נמצא רק איש אחד שהאמין שעתידה מכת ברד לבוא עליהם. אלא
 שאף שידעו בשכלם אך ליבם רחק מהם ולא התבוננו בלב. וכך גם בענייני יר"ש שכולנו חכמים וכולנו נבונים, אך
 הידיעה נשארת במח ובראש ואינה מחלחלת ויורדת ללב, ועל כך נאמר (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך',

נתבע ממנו להסכים כפי מדריגתו, לתת להם רשות לצאת לשלש ימים.

אדרבה, עלינו להלך ולעלות דייקא מעט מעט, הנה כתיב (משלי יט ג) 'אוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו', נוראות כתב הנר"א בפירושו למשלי, וז"ל. כי אמרו ז"ל (שבת קד.) 'הבא ליטהר מסייעין אותו', ולפעמים אדם מתחיל ללמוד תורה ולעשות מצוות, ואח"כ פירש - מחמת שקשה לו מאוד לפי שאין מסייעין לו, וזעף על ה' למה לא סייעוהו, ובאמת, (זה שלא סייעוהו) הוא מחמת איווולתו, והוא כי כל אדם צריך לילך לפי מדרגתו ולא יקפוץ כמ"ש למעלה, ואז ילך לבטח בדרכו, אף יסייעוהו (מן השמים), אך שזה האדם לא התחיל לילך בדרכו (והיפך לו דרכים אחרות - של העומדים כבר במדרגה גבוהה ממנו) לכך לא סייעוהו. וזהו, אוולת אדם, כלומר, מחמת איווולתו שעשה בלתי ישוב הדעת סילף דרכו, והוא (בא שלא בצדק) זעף על ה' למה לא סייעוהו...

ותן חלקנו בתורתך - הטהרה ושפע טוב ע"י עסק התורה
בפרשתן (ו ט), 'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה', ומבאר ה'אור החיים' הק' לבאר האמור אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קוצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם, עכ"ל. והיינו

שנעשה בעל מום ע"י חטאיו, ואף גם זאת שנתגרש ממחיצתו של הקב"ה - לכולם יוצאת בת קול שובו בנים שובבים^{כח}.

וזוסיף הפמ"ג שאף אם כבר שב בתשובה וחזר למרדו, אל יאמר היאך אשא פנים לשוב בתשובה בשנית ובשלישית וכו', כי רק העבד באדון אין תרופה - אם בנד בו פעם אחת ושתי יגרשנו עולמית מבלי אפשרות לחזור ולהתפיים עמו, משא"כ בן עם אב - אין ברירה, ומקבלו בכל עת ששב, וזהו 'שובו בנים שובבים'. כי אנו 'בנים למקום', והקב"ה מרבה לסלוח כאב המתרצה תמיד לבנו אף אם שב וחטא כמה וכמה פעמים. וזהו מאמר הקרא, שובו בנים - אף שהייתם כבר 'שובבים', ואשתקד בימי השובבים^{כח} חזרתם בכם ממשובותיכם. מכל מקום כעת שובו אלי פעם נוספת ואקבל אתכם באהבה^{כט}.

אתנהלה לאטי - יחשיב ויתחיל עם פעולות קטנות

בפרשתן (ח כג), 'דרך שלושת ימים נלך במדבר', ונתבאר במפרשים (עיי' 'אלשיך' פרשת שמות, ג יח), כי כלל הדברים הוא שאין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו (ע"ז ג.) ולכן לא ציווה על פרעה לשחרר את בני ישראל עולמית, כי 'נסיון' זה למעלה מכוחותיו היה, ולא היה יכול עמוד בזה בשום פנים ואופן, רק

שאין די בידיעה כי אם בהתבוננות בלב. וכבר פירשו בלשון הכתוב (במדבר כד כ) 'ראשית גוים עמלק' שזה דרכו של עמלק הרשע לומר כי די ב'ראשית' - שידע בראשו ואין צריך גם להחדיר זאת בלב.

כח. ועל דרך שטר של מאה \$ (דולר), שאף אם יפול לבוץ, ויתלכלך ויתקמט לגמרי, עדיין שוויו מאה \$ בלא שום פגם, ולא נגרע מערכו מאומה... כך עצם מהות היהודי אינו משתנה לעולם... אלא שאם נתרחק - יחזור ויתקרב לבורא כל עולמים.

ויתחזק במעשה שהיה, פעם כבו בשוגג (ע"י טליתו) נרותיו של הרה"ק מסאווראן זי"ע בשב"ק, והיה הצדיק שבור מכך, עד שלא יכול היה לישן כל אותו הלילה, ולמחרת היום לא יכול היה לעמוד להתפלל ולומר פסוקי דזמרה, שהרי לרום מדרגתו חטא ופשע עד שהרהר בעצמו, הלא על ידי זה החטא 'הנורא' שחטאתי עתיד אני לירש גיהנום. ומה עושים הרשעים בגיהנום - אמרו חז"ל שהרשעים עומדים ואומרים שירה לפני הקב"ה, אם כן מה לי הכא ומה לי התם, אעמוד איפה כאן ואשורר לפניו. ומכאן, כי עיקר העיקרים שלא להביט על מעשה העבר, אלא תמיד על 'מכאן ולהבא'.

כט. כע"ז כתב הרה"ק מווילעדניק זי"ע (שארית ישראל שער השובבים, דרוש א') ברמז דברי חז"ל (חגיגה טו.) 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', שבימים אלו יש פתח לתשובה גם למי שכבר פגם כל כך ונקרא 'אחר' והרי הוא מצוי ושרוי 'חוץ' מהיכלות הקדושה. ויש בימים הללו כוח לכפר על פגם הלשון והקדושה אף למה שיוה"כ אינו מכפר (עיי"ש באריכות). וכל ערום יעשה בדעת ובתבונה לתפוס דרכי התשובה ולא להרפות.

ל. מסופר שהרה"ק מהורנסטייפל התארח בבית חותנו הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, כאשר עמד לשוב לביתו שבמדינת רוסיא נעמדה בתו של הדברי חיים ושפכה מר ליבה בפני אביה הק' אודות המלכות הרשעה, ובתוך דבריה

באר הפרשה - באר הפרשה וארא

נודע מה שכתב ה"יסוד העבודה' (ח"ג פ"ה ה) וז"ל, אמרו חז"ל תורה מכפרת מגני ומציליג, ותלמיד חכם אין אש של גהינום שולט בו, והקובע לו ללמוד ה' שעות בלי שום הפסק דיבור בענין אחר... נראה לי שדבר זה הוא ענין נפלא המועיל ומזכך ומכפר, ומביא אותו אדם לתשובה וכפרה מעולה. עכ"ל.

יהי ה' בעזרנו שנוכה להאמין בו ובהנהגתו, ויושפע שפע רב בכל העולמות, אנו נקיים 'שובו בנים שובבי"ם' והקב"ה יקיים שובה ה' עד מתי, ובא לציון גואל בב"א.

שהתורה מיישבת ליבו של אדם ל", ומסלקת ממנו כל דאגה, ומרעיפה עליו שללי תחיה לעמוד בכל צרה. ואף אם תלמודו קשה עליו ואינו מרגיש טעם עריבות התורה, לא יתרפו ידיו אלא יתחזק לעסוק בתורה וסופו שיתעורר בו החשק וההתלהבות ל".

איתא בגמרא (ע"ז יט.) 'כל העוסק בתורה, הקב"ה עושה לו חפציו'. ובמהרש"א מבאר, כי ה'עוסק בתורה' יצליח בכל עניניו אף ללא השתדלות כלל, וסני לו לחפוי ולרצות בדבר מסוים - והקב"ה עושה לו 'חפציו'.

אמרה שהיא קשה יותר ממצרים. נענה לה אביה הדברי חיים, אל תאמרי כן, שהרי במצרים עדיין לא היה לבני ישראל את התורה המשיבת נפש, אולם אנו יש בידנו את התורה שבכוחה נחזיק מעמד. לא. ואכן החזון איש היה מייעץ למי שמסתפק כדת מה לעשות ואינו יכול להכריע, שילמד דף גמרא ועל ידי זה תתישב דעתו עליו ויוכל לגמור בדעתו ולהכריע צדדי הספק.

לב. וכפי שהיה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שסגולה ללמוד תורה היא עצם ישיבת האדם ועסקו בתורה... וידע נאמנה כי ביותר חביב לפני הקב"ה הלומד תורה מתוך הדחק. מעשה בשני אחים, אחד עשיר ואחד עני ואביון, העני היה יושב באוהלה של תורה ואחיו העשיר היה משגר לו שמונה זלוטי למחייתו מדי שבוע בשבוע. לימים אמר העשיר לאחיו ברצוני להתחלק עמך בשכר לימודך תמורת זאת שאני מעלה לך מעות לפרנסתך. השיב העני שברצוני להתייעץ על כך עם רבו הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין, ויען הגר"ח, שהנה ודאי מקבל העשיר שכר על לימוד העני אף אם לא יתנו ביניהם, שהרי לא גרע חלקו מאותם הנשים המקבלים שכר על כך שמסייעים לבעליהם ללמוד, וכפי שאמרו בגמ' נשי במאי קזכי וכו', אך בשכר המיוחד לעמלי תורה מתוך הדחק אין לו שום שייכות, ולא יועיל אם יתנה על כך, שהרי מ"מ אינו מתוך הדחק.

לג. הנה עומדים אנו בפתחו של חודש שבט, וכתוב (דברים א ג-ה) 'ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש (שבט) באחד לחודש... הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר', ואמרו צדיקים (לדורותיהם) שהשפעה רבה לדורות עולם ניתנה לימים אלו, להתחיל ביגיעה חדשה, בהתחדשות בהתמדת התורה מר"ח שבט והלאה, כי ב'ביאורו' של משה השפיע שבכל שנה ושנה יבוא ביום זה מן השמים 'בהירות' בתורה לכל אחד מישראל.

ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר דביום זה נפתחים כל מעיינות החכמה, וכל דבר חידוש שתלמיד וותיק עתיד לחדש במשך כל השנה נמשך מהאי יומא, על כן, על כל אחד לעורר את נפשו בלבו מזה היום והלאה בהתחזקות בתורה. ומשמיה דהרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (י"א בשם ח"י הרי"ם) מתאמרא, שיש בידו להרגיש חילוק בין דברי תורה שהתחדשו מקודם לר"ח שבט, לבין אלו שהתחדשו תיכף לאחר ר"ח שבט.

לד. הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע הורה פעם למשמשו באחד מימי השובבי"ם באישון ליל, שיעיר את כל הקהל ויעמידם לפניו בבית המדרש, בהקהיל את הקהל, יצא רבי יוחנן אל הקהל ואמר להם, דעו לכם - עד הנה לא רציתי לעורר ולדבר בעניינים אלו, אך זה עתה נתגלה לי גודל וחשיבות כח לימוד שעות רצופות שהם נעשים ל'ריצפת אש'... על כן יקבל כל אחד על עצמו קבלה בענין זה.

מתאמרא בשם ה'מהרי"ל דיסקין' זי"ע על דברי חז"ל (חגיגה יב:) על המפסיק ממשנתו 'מאכילין אותו גחלי רתמים', שעונש זה גדול הוא מאד, כי כמו האוכל גחלי רתמים שהגחלים לוחשים לו בתוככי פיו ואף לאחר מכן לא ירגיש כל 'טעם' באכילתו - אף כשיאכל דברים טובים ועריבים לחיך, כמו כן הוא העונש של 'גחלי רתמים'...

כתב החזון איש (קובץ אגרות ח"א אגרת ג) עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וכו'. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד.